

Nr 36.

Av herr **Larsson, Johan August**, *angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordägenderätten förenade.*

Vid 1931 års riksdag väcktes i första kammaren motion, nr 42, angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordägenderätten förenade.

Riksdagens statsutskott, till vars förberedande behandling motionen hänvisades, inhämtade i vederbörlig ordning yttrande från kungl. kammarkollegiet, intaget i statsutskottets utlåtande nr 105.

Kungl. kollegiet har i berörda yttrande anfört, bland annat, följande. Med största säkerhet torde kunna sägas, att vid utgången av år 1932 skattefrälseräntor till ganska avsevärda belopp ännu komme att kvarstå oinlösta. Det av statsrådet och chefen för finansdepartementet i utsikt ställda tvångsinlösningsförfarandet torde fördenskull efter all sannolikhet komma att behöva tillgripas. Såsom ovan berörts, *torde vara att emotse inom finansdepartementet verkställd utredning med förslag i ämnet.* Vid upptagandet av huvudspörsmålet om definitiva åtgärder till avveckling av hela skattefrälseränteinstitutionen torde komma under övervägande huruvida icke även sådana skattefrälseräntor, som med motionen avsåges, kunde bli föremål för inlösnings. Vid sådant förhållande avstyrkte kollegiet bifall till motionen.

Med anledning av kollegiets yttrande inkom motionären till statsutskottet med en promemoria (bilaga). Statsutskottet hemställde om avslag å motionen, vilken hemställan av riksdagen bifölls.

Kollegiet hade sålunda med sin ovan uttalade uppfattning att verkställd utredning med förslag om tvångsinlösnings av skattefrälseräntor vore att emotse inom finansdepartementet icke ingått i sakligt yttrande över motionen.

Kollegiets berörda uppgift är emellertid vilseledande, enär varken vid avgivandet av kollegiets nämnda yttrande eller sedermera någon av kollegiet åsyftad utredning inom finansdepartementet pågått.

Vid angivna förhållande kommer den i motionen påtalade orättvisan allt fortfarande att kvarstå oavhjälpt.

Av statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 mars 1911 inhämtas, huru som departementschefen yttrat: Som bekant ansåges frälseräntan såsom fast egendom, en åskådning, som fick uttrycklig bekräftelse genom nådiga förordningen den 10 april 1810 och för närvarande ägde sitt stöd i lagen den 24 maj 1895 angående vad till fast egendom är att hänföra. Hade ränta i enlighet med nämnda åskådning lagfarits såsom ett självständigt rättsobjekt, kunde den icke förlora denna egenskap endast därigenom att samma person bleve ägare även av jorden. Särskilt tydligt vore detta, om räntan besvärades av

inteckning. — Skildes en sådan ränta åter från fastigheten, syntes det knappt kunna bestridas, att räntan efter fränskiljandet vore densamma som före föreningens inträde. *Räntan hade bevarat sin natur av skattefrälseränta, och någon befogad invändning mot att medgiva dess inlösen för statsverkets räkning lika med andra dylika räntor torde icke kunna göras. — Goda skäl syntes tala för att, såsom kammarkollegium och lagberedningen ifrågasatt, i huvudsak eftergiva omförmälda villkor (att räntan icke blivit förenad med jordäganderätten) för skattefrälseräntors inlösbarhet.*

Med hänsyn till ovannämnda, av statsrådet gjorda uttalanden, synes den till förebyggande av »missbruk» vidtagna åtgärden att i propositionen till nämnda förordningen den 2 juni 1911 insätta orden »före den 1 april 1911» knapptast hava varit av omständigheterna påkallad, helst statsrådet i statsrådsprotokollet jämväl yttrar: »Den förökning i utgift, som skulle förorsakas statsverket genom att man sålunda toge steget fullt ut i stället för att anlita den såsom principiellt riktig förut angivna utvägen, vore säkerligen icke av större betydelse. *De fall, i vilka det skulle kunna behörigen utredas, såväl att ränta och jord varit med varandra förenade som ock att ränta förlorat egenskapen av skattefrälseränta, torde nämligen icke vara särdeles många.*

Då riksdagen emellertid antagit omförmälda proposition, torde riksdagen icke hava beaktat de menliga konsekvenserna för ägaren till ett skattefrälsehemman, varom nu är fråga, som blivit en följd av orden: »före den 1 april 1911». Ha jord och ränta blivit efter den 31 mars 1911 skilda, kan nämligen jordägaren icke begagna sig av den övriga ägare av *skattefrälsehemman* lagligen tillkommande rätt att av staten utfå ersättning för utbetalad frälseränta.

En annan ännu större orättvisa, som drabbar jordägaren i följd av de ovannämnda orden »före den 1 april 1911», framgår av följande.

Ägare av skattefrälseränta, som varit med fastigheten förenad efter den 31 mars 1911, men blivit därifrån skild, är ej förlustig rätten att få sin ränta ersatt. Lagen om *avlösning* av vissa frälseräntor den 8 november 1912 innehåller nämligen härom bestämmelser. Enligt 1 § i sagda lag må frälseränta, som ej, efter vad särskilt vore stadgat, får inlösas för statsverkets räkning, i enlighet med vad i författningen bestämmes, avlösas med ersättning i penningar, om räntans ägare eller ägaren av den fastighet, av vilken räntan utgår, det begär.

I 19 § nämnda lag stadgas, bland annat. »Begäres avlösning av frälseränta, som varit med fastigheten förenad men blivit åter därifrån skild, och har föreningen inträtt eller fortfarit efter den 31 mars 1911, *skall ej någon del av ersättningen gäldas av statsmedel. D. v. s. fastighetsägaren måste, om ränteägaren enligt sistnämnda paragraf berättigas avlösa en skattefrälseränta, gälda hela avlösningsbeloppet.*

Sist omförmälda paragraf i lagen den 8 november 1912 har veterligen aldrig blivit tillämpad å skattefrälseräntor. Ränteägaren har tydligen funnit det mot-

bjudande att genom tillämpning av denna paragraf påbörda fastighetsägaren en utgift, som det uppenbarligen rättvisligen borde åligga staten att betala.

Av ovanstående torde framgå, att nådiga förordningen den 2 juni 1911 bör så till vida ändras, att orden »före den 1 april 1911» därur uteslutas. Skulle emellertid detta icke kunna bifallas, bör åtminstone tidsbestämningen utbytas mot annan sådan, exempelvis den 1 april 1933.

Säkerligen finnes endast ett fåtal frälseräntor av nu ifrågavarande slag, vadan deras inlösande icke torde komma att bliva av nämnvärd betydelse för statsverket. Däremot kunna de, som drabbas av den påtalade orättvisa bestämmelsen, endast vinna rättelse genom den nu föreslagna författningsändringen.

Med stöd av det anförda får undertecknad föreslå,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om den ändring av ifrågavarande kungl. förordningen den 2 juni 1911 att de däri förekommande orden »före den 1 april 1911» uteslutas.

Skulle emellertid detta ej kunna bifallas, hemställes att nämnda tidsbestämning måtte utbytas emot annan lämplig sådan, exempelvis den 1 april 1933.

Bestyrkta avskrifter av de i bil. 2 omförmälda yttranden av länsstyrelser till 1931 års motion i ämnet återopas och bifogas.

Stockholm den 18 januari 1933.

J. A. Larsson.

Bilaga.

P. M.

i anledning av kammarkollegiets utlåtande den 9 april 1931 över en inom första kammaren väckt motion nr 42 angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordäganderätten förenade.

Kammarkollegiet har förklarat sig böra se det i motionen berörda spörsmålet »i ett större sammanhang», nämligen i samband med frågan om en fullständig avveckling av skattefrälseränteinstitutet, vilken kollegiets uppfattning haft till följd, att kollegiet icke yttrat sig över det i motionen framförda förslag. Kollegiet synes hava intresserat sig mera för frågan om nämnda avveckling än för den i motionen påtalade orättvisan, att staten icke inlöser och icke utbetalar ersättning för skattefrälseränta allenast därför att jord och ränta blivit skilda efter den 31 mars 1911, och icke före den 1 april 1911.

Den av kollegiet berörda, tidigare ifrågasatta men två gånger på grund av statsfinansiella skäl avvisade och ännu olösta frågan om tvångsinlösen av skattefrälseräntorna har icke något som helst samband med förevarande spörsmål. Med ett tvångsinlösenförfarande avser man allenast, att staten skall utan föregående anbud från frälseränteägaren verkställa inlösen av sådana skattefrälseräntor, som äro av beskaffenhet att *i enlighet med gällande grunder* kunna inlösas. Någon utsträckning av rätten att få skattefrälseränta inlöst till andra grupper av frälseräntor har i detta sammanhang icke varit på tal.

Då kollegiets utlåtande kan giva anledning till den missuppfattningen, att frälseräntor av beskaffenhet, varom motionen handlar, med nu gällande bestämmelser icke kunna upphöra, får påpekas, att detta alls icke är fallet. De falla nämligen under bestämmelserna i lagen den 29 november 1912 och skola fördensskull avlösas. De behandlas sålunda för närvarande såsom frälseskatteräntor. Till följd härav kan ämnet i motionen icke betraktas »allenast såsom en detalj i spörsmålet om skattefrälseräntornas fullständiga inlösning». Motionen går ut på en ändring av nu gällande bestämmelser i syfte att de må kunna inlösas av statsverket i stället för att avlösas.

Något skäl att sammankoppla de bägge frågorna med varandra finnes icke. Om, såsom i motionen gjorts gällande, en orättvisa föreligger därutinnan, att i densamma avsedda frälseräntor icke kunna inlösas, är det svårt att förstå, varför denna orättvisa (sålunda berörande ett enskilt intresse) icke skall kunna avhjälpas annat än i sammanhang med frågan om tvångsinlösen, vilken senare fråga berör ett statsintresse. Även om det i motionen berörda spörsmål »torde komma under övervägande vid upptagandet av huvudspörsmålet om definitiva åtgärder till avveckling av hela skattefrälseränteinstitutet», vilket ju icke alls är säkert, särskilt icke om motionen i enlighet med kollegiets hemställan utan vidare avslås, har man ingen säkerhet för, att den utredning, som enligt kollegiets uppgift skulle pågå inom finansdepartementet, kommer att resultera i något positivt förslag. Troligen föreligga samma skäl som tidigare för dess skjutande på framtiden. Då frågan om tvångsinlösen väl torde vara en ganska delikat fråga och tarva åtskilligt övervägande, kan i allt fall sådant förslag komma att låta vänta på sig. Under tiden kvarstår den i motionen påtalade orättvisan oavhjälpt.

Kollegiet synes tro, att den i motionen påyrkade rättelsen skulle kräva vidlyftig »lagstiftning». Detta är ju icke alls fallet, ty orättvisan kan avhjälpas genom en obetydlig ändring av förordningen den 2 juni 1911, t. ex. genom utslutande ur författningen av orden »före den 1 april 1911».

Kollegiet lär hava inhämtat yttranden i ärendet från flertalet länsstyrelser. Vad dessa myndigheter haft för mening i frågan lämnas utskottet i okunnighet om.

Då, såsom nämnts, denna fråga icke har något sammanhang med tvångsinlösningen utan lösningen av förstnämnda fråga allenast skulle onödigtvis fördröjas genom frågornas sammankoppling, synes man hava haft rätt att förvänta ett uttalande av kollegiet om det rättmätiga eller orättmätiga i yrkandet i motionen. I allt fall skulle ett sådant uttalande haft värde för den händelse riksdagen i olikhet med kollegiet anser frågan böra lösas nu. Det kan därför ifrågasättas, om icke motionen bör återremitteras för att kollegiet må bliva i tillfälle att avgiva ett sakligt utlåtande.

Karl Mellén.